Teemu Lyytikäinen
Tutkimusprofessori
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
VATT (VATT/201/07.01/2025)
28.5.2025

**Eduskunnan hallintovaliokunnalle:**
**Lausunto hallituksen esityksestä laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta**

Esityksen mukaan hyvinvointialueiden rahoitusta muutettaisiin seuraavasti: 1) Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kohdennettavan rahoituksen (hyte-kerroin) osuus nostettaisiin 1,5 prosenttiin rahoituksesta ja samalla asukasmäärän ja palvelutarpeen mukaan määräytyviä osuuksia laskettaisiin kumpaakin 0,25 prosenttiyksikköä. 2) Terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelujen tarpeisiin perustuvien laskennallisten kustannusten määrittelyssä käytettäviä painotuksia muutettaisiin ajantasaisemmiksi. 3) Hyvinvointialuekohtaisten tarvekertoimien laskennassa otettaisiin huomioon hyvinvointialueiden tiedot saatavissa olevilta kahdelta viimeisimmältä vuodelta yhden vuoden sijaan. 4) Siirtymätasauksia leikattaisiin väliaikaisesti vuosina 2026 ja 2027 Helsingin osalta. Lisäksi tehtäisiin eräitä muita teknisluontoisia tai merkitykseltään pieniä muutoksia. Esityksellä tavoitellaan rahoituksen kannustavuuden ja ennakoitavuuden parantamista sekä julkisen talouden säästöjä.

Hyvinvointialueiden rahoitusmallin tavoitteena on mahdollistaa saman tasoiset palvelut eri alueilla kannustavasti ja kustannusten kasvua hilliten. Tässä lausunnossa arvioidaan hyte-kertoimen painon muutosta ja Helsingin rahoituksen leikkausta näiden tavoitteiden näkökulmasta.

Valtionrahoitukseen perustuvan rahoitusmallin muokkaaminen kannustavaksi on haastavaa, sillä hyvinvointialueella ei ole mahdollisuutta jakaa tekemiensä säästöjen hyötyjä alueen asukkaille muuten kuin lisäämällä sote-menoja jatkossa. Asiakasmaksujen alentaminen voi tosin toimia jossain määrin tapana jakaa säästöjen hyötyjä alueen väestölle, mutta liikkumavara on niissä rajallinen. Sote-uudistuksessa eritasoisten palveluiden kokoaminen yhden järjestäjän ja budjetin alle poisti vanhaan järjestelmään liittyneitä kannustinongelmia (osaoptimointi). Sote-palvelujen rahoitusmallin kannustavuus kuitenkin heikkeni, kun viimeinen euro ei tule alueen veronmaksajilta toisin kuin ennen sote-uudistusta. Myös sairastavuuden merkittävä rooli rahoitusmallissa on ongelmallinen kannustavuuden näkökulmasta, sillä se heikentää kannusteita sairastavuuden ehkäisyyn. Toisaalta sairastavuus on merkittävä tarveindikaattori ja edistää rahoitusmallin tasapuolisuutta.

*Hyte-kerroin*

Hyte-kertoimella pyritään edistämään sairastavuuden ja muiden palvelutarvetta lisäävien ongelmien ennaltaehkäisyä hyvinvointialueilla. Hyte-kerroin on vuosina 2023—2025 ollut laskentaan tarvittavien tietojen puuttuessa sama kaikilla hyvinvointialueilla. Siten hyte-

kerroin on käytännössä ollut osa asukasperusteista rahoitusta. Vuonna 2026 aluekohtaiset hyte-kertoimet tulevat ensi kertaa käyttöön. Niiden sisällyttäminen rahoitusmalliin kannustaa kertoimeen sisältyvien yhdentoista indikaattorin arvoja lisääviin toimiin. Esityksen mukainen hyte-kertoimen painoarvon nosto 1 prosentista 1,5 prosenttiin vahvistaa näitä kannusteita. Toisaalta palvelutarpeen painon pienentäminen heikentää rahoituksen yhteyttä palvelutarpeeseen. Asukasperusteisuuden painoarvon pienentäminen hyte-kertoimen painoa kasvatettaessa on paremmin perusteltua rahoitusmallin tavoitteiden näkökulmasta.

*Helsingin siirtymätasauksen leikkaukset*

Siirtymätasauksiin vuosille 2026 ja 2027 ehdotetut leikkaukset koskisivat vain Helsinkiä, joka on alueista ainoana tehnyt ylijäämää viime vuosina. Leikkauksella tavoitellaan 35 milj. euron säästöä julkiseen talouteen. Leikkauksen kohdentaminen muita alueita paremman taloustilanteen perusteella on kuitenkin ongelmallista kannusteiden kannalta. Hyvinvointialueiden kannusteet muita paremman talouden tasapainon tavoitteluun heikkenevät, jos se voi johtaa rahoituksen leikkaukseen.

Teemu Lyytikäinen
Tutkimusprofessori
VATT

Tuulia Hakola-Uusitalo
Ylijohtaja
VATT